

TÜRK MASALLARININ YAPISI

Türk masallarının yapısı **döşeme, olay ve dilek** olarak adlandırılan üç bölümden oluşur. Birinci ve üçüncü kısımlar az veya çok birbirine benzeyen kalıplaşmış ifadeler olan tekerlemelerden oluşur. Bu nedenle de, birinci ve üçüncü kısımlar Türk masallarının büyük bir çoğunluğunda ortaktır.

a.) Döşeme:

Bu bölüm masalcının dinleyicileri masal atmosferine ve masal biçimindeki iletişim ve etkileşim şekline hazırlamasıdır. Döşeme bölümünde masalçı çoğunu gelenekten öğrendiği ve bu örnekler uygun olarak kendisinin de yarattığı ya da naklettiklerine bazı unsurlar kattığı başlangıç veya masala giriş tekerlemeleri söyler. Dinleyiciler bir yandan tekerlemelerdeki komik sözlere gülerken diğer yandan da masalçıya yaklaşarak ve dikkatlerini toparlayarak masalı dinlemeye hazırlanırlar. Döşeme bölümünde söylenen tekerlemelere: *"Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde deve tellal iken, sıçan berber iken ben on beş yaşında iken anamın babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken.. Var varanın sür sürenin destursuz bağa girenin hali budur hey... Yananı Sefa, Bekri Mustafa, kaynadı kafa... Ak sakal kara sakal, yeni berber elinden çıkmış bir taze sakal... Kasap olsam sallayamam satırı, nalbant olsam nallayamam katırı, hamamcı olsam dost ahbab hatırı... Birisi benim kârım değil doğru kelâm bir gün başıma yıkıldı hamam.."* şeklinde örnek verilebilir.

b.) Olay:

Asıl masal, masalın bu bölümüdür. Döşeme ve Dilek bölümleri adeta bu bölüme yapılmış ekler gibidir. Bu bölüm de kendi içinde, anlatılacak olayın kompozisyonu şeklinde, **giriş, gelişme ve sonuç** olarak üç kısımdan oluşur. **Masalcının asıl söz ve hikâye etme gücünü ortaya koyacağı yer bu bölümdür.** Anlatacağı olayı dinleyiciye girişinde takdim eden veya masalın olayına giriş yapan masalcı, bu olayın gelişmesini nelerin nasıl olup bittiğini anlatır, anlattığı olayda çözülmesi güç düğümlere dönüşen karmaşıklaşan örgüleri de çözerek, olayın sonucunu ortaya koyar. Masalın, Olay bölümünde de yer yer tekerlemelere veya kalıplaşmış sözlere yer verilir. Bu bölümdeki tekerlemeler çoğunlukla, masalda kahraman tarafından aşılması gereken büyük zaman ve mekân aralıkları bulunduğu bunlarının oluşunu ifade etmek için söylenir. Aynı şekilde masal kahramanın başından büyük değişiklikler geçmesi durumunda da masalcı *"az gider uz gider..."*, *"... konarak, göçerek lale sümbül biçerek..."*, *"Tepelerden yel gibi, derelerden sel gibi..."*, veya *"Manastır'dan Tire'den ben söyleyeyim buradan siz dinleyin oradan..."* gibi ifadelerle dinleyiciyi buna hazırlar.

c.) Dilek:

Dilek kısmında da masalcı kalıplaşmış sözler veya tekerlemeler söyler. Masalın sonunda masal hemen herkesin kabul edebileceği ve katılabileceği güzel bir sonuca bağlanır. **Oluşan bu birlik ve birliktelik ruhunu pekiştirecek mahiyette, masalcı masal kahramanlarının başarısına gelen mutlu son ve sonucu, şans ve bahtlarını dinleyicileri için de dilemeye başlar.** Dilek kısmında söylenen tekerlemelere, *"Onlar ermiş muradına, darısı buradakilerin başına";* veya *"Gökten üç elma düşmüş, görenlerin başına, birisi bu masalı düzüp koşana, birisi oturup dinleyene, birisi de anlatana..."* ya da dilek yer almamakla birlikte bir tekerleme havası içinde masalcı masalı dinleyenleri masalın dünyasından gerçek dünyaya çıkararak *".. Ben de orada bir zaman daha kaldım, sonra bıraktım geri geldim. Daha ne ettiler bilmiyorum"*, *"... Onlar orada safa sürsünler, ben de bıraktım geldim."* şeklinde örnekler verilebilir.

ETKİNLİK-1

Masalı okuyarak soruları cevaplayalım.

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir orman varmış. Bu ormanda aslanlar, kaplanlar, ayılar, kuşlar, tavşanlar, maymunlar, bir de yavru bir tilki yaşarmış. Bu yavru tilkinin adı Kızıl imiş. Kızıl yardım etmeyi ve arkadaş olmayı seven bir tilkiymiş.

Günlerden bir gün Kızıl ormanda yürürken bir ses duymuş ve sesin nereden geldiğini merak etmiş. Sesin geldiği yöne doğru gittiğinde hiç kimseyi görememiş. Daha sonra kafasını kaldırıp ağaca baktığında küçük bir kuş görmüş. "O ses senden mi çıktı?" Diye sormuş. Kuş "Evet ben bağırdım ve yardım istedim. Kanadım tuzağa takılmıştı, canımın acısıyla bağırarak zorunda kaldı. Ama küçük olduğum için çabuk kurtuldum." demiş. Tilki "Senin adına çok üzüldüm, demek ki daha dikkatli olmamız gerekiyor. Etrafta başka tuzaklar olabilir bunu diğer hayvanlara anlatmamız gerek" demiş. Kuş, tilkiye hak vermiş ve hemen herkesi çağırıp ormanın ortasına toplamış. Tilki "Arkadaşlar, etrafa çok dikkat etmemiz gerekiyor, bugün arkadaşımız kuşun kanadı bir tuzağa takılmış ve şans eseri kanadını kurtarmış. Ama her zaman onun kadar şanslı olmayabiliriz. Bu yüzden tuzaklara karşı çok dikkatli olmamız gerekir" demiş. Bütün hayvanlar kızılın dediklerine hak vermişler ve dikkatli olmanın ne kadar önemli olduğunu anlamışlar. O günden sonra bütün hayvanlar dikkatli olmaya başlamışlar, gördükleri tuzakları da bir şekilde yok etmişler, mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişler.

Gökten üç elma düşmüş; biri dinleyene, biri masalı anlatana, biri de orada olmayan olası dinleyene... Masalda burada bitmiş.

Verilen masalın "Döşeme" bölümü hangi cümle ile başlamaktadır?

.....
.....

Verilen masalın "Olay" bölümü hangi cümle ile başlamaktadır?

.....
.....

Verilen masalın "Dilek" bölümü hangi cümle ile başlamaktadır?

.....
.....

Bu föy, "Masal ve Destanlarımız" seçmeli dersi için öğretmen ve öğrencilerimize destek vermek üzere

Metin Özdamarlar

tarafından hazırlanmıştır.

ETKİNLİK-2 İçinde aşağıdaki kelimelerin geçtiği bir masal yazalım.

Dev-sultan-saray-orman-Kelođlan-iyi

